

AIPPI 2020 KONU SORULARI: Yapay Zekâ Kullanılarak Yapılan Buluşlarda Buluşçu Kavramı

Bu sene ilk defa Ekim ayında çevrimiçi olarak gerçekleştirilen AIPPI Uluslararası Kongre’de görüşülen çalışma konularından biri olarak “**Yapay Zekâ kullanılarak yapılan buluşlarda ‘buluşçu kavramı’**” (“*Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence*”) konusu bulunmaktaydı.

Bu konunun çalışma grubunda yer almasının nedenleri arasında, Yapay Zekânın çok hızlı gelişen bir teknoloji olması karşısında özellikle Yapay Zekâ kullanılarak yapılan buluşlara dair patent başvurularının nasıl ele alınması gerektiği konusunda ülkeler ve bölgeler arasında yeknesak bir uygulamanın bulunmaması yer almaktaydı. Öte yandan, bu çalışma grubunda, Yapay Zekâ sistemlerinin öğrenme yeteneği de dikkate alınarak, buluş sürecine insan müdahalesi en aza indiğinde veya ileriki dönemde tamamen ortadan kalktığında yürürlükteki mevzuatlar bakımından ‘buluşçu kavramının’ yeterli olup olmayacağı konusu da farklı senaryolar ışığında detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çalışma sürecinde; AIPPI ulusal ve bölgesel gruplar ile bağımsız üyelerden toplamda 39 rapor sunulmuş, AIPPI Genel Raportör Ekibi ise tüm bu raporlar ışında bir özet rapor hazırlamıştır. Bu kapsamda, çalışma sorusu karar taslağı (“*preliminary draft resolution*”) üzerinde, ulusal grup moderatörlerinden oluşan çalışma grubu tarafından çalışmaya devam edilmiş ve yapılan revizyonlarla birlikte karar taslağı, genel oturum (“*plenary session*”) sonunda nihai hale getirilmiştir. AIPPI Yürütme Komitesi tarafından da çevrimiçi yapılan oylama neticesinde çalışma grubuna dair Karar (“*Resolution*”) AIPPI Uluslararası Kongre’de kabul edilmiştir.

Çalışmalar esnasında, öncelikle, yürürlükteki ülke mevzuatlarının Yapay Zekânın hızlı gelişimi ve buluşlara olan katkısı karşısında yetersiz kaldığı ve ayrıca, özellikle Yapay Zekâ kullanılarak yapılan buluşlarda, ‘buluşçu kavramı’na (“*inventorship*”) ilişkin olarak ülkeler ve bölgeler arasında yeknesak bir uygulamanın da bulunmadığı hususları tespit edilmiştir.

Bu çerçevede, Yapay Zekâ kullanılarak yapılan buluşlar açısından uluslararası düzeyde uyumlaştırma sağlanması istendiği karara bağlanmıştır.¹

1 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). “Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence”. (1) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (1) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: “*International harmonization regarding inventorship of inventions made using AI is desirable.*”

Ayrıca, bir buluşun yalnızca Yapay Zekâ katkıda bulunduğu için patent korumasının dışında bırakılmaması gerektiği de Karar'da kabul edilen bir diğer önemli husustur². Bu kabulde birlikte, bir buluşun yapılmasında, bir gerçek kişinin buluş fikrine, fikren bir katkıda bulunmuş olması halinde ("*an intellectual contribution to the inventive concept*"), Yapay Zekânın katkısından bağımsız olarak, bu kişinin buluşçu veya ortak buluşçu olarak kabul edilmesi gereği belirtilmiştir³.

Bir buluşta, Yapay Zekâ algoritması kullanılması durumuna ilişkin olarak ise, bu algoritmayı tasarlayan gerçek kişinin buluşçu olarak sayılıp sayılmayacağının tespiti için öncelikle kişinin bu algoritmayı önceden belirlenmiş bir sorunu ("*predetermined problem*") çözmek için mi tasarladığının, yoksa ilgili algoritmanın belirli bir probleme yönelik olmayan, genel bir Yapay Zekâ algoritması mı olduğunun tespitinin son derece önemli olduğuna Karar'da değinilmiştir. Nitekim,

Yapay Zekâ algoritmasını tasarlayan gerçek kişinin de buluşa katkı düzeyine bağlı olarak, algoritmayı önceden belirlenmiş bir sorunu çözmek için tasarlamış olması halinde – *buluşa başka bir fikri katkısı olmasa dahi*- buluşçu olarak kabul edilebileceği kararına varılmıştır.⁴

Benzer yaklaşım, Yapay Zekâ algoritmasını eğitmek için veri veya veri kaynağı seçen gerçek kişiler için de izlenmiştir. Bu kişiler de ilgili verileri veya veri kaynağını önceden belirlenmiş bir sorunu çözmek amacıyla seçmiş ve bu sorun da buluş ile etkin bir şekilde çözümlenebilmiş ise bu kişilerin de buluşçu veya buluşçulardan biri/ ortak buluşçu olarak kabul edilmesi gerektiği hususuna Karar'da yer verilmiştir.⁵

2 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (2) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (1) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "*An invention should not be excluded from patent protection merely because an AI contributed to the invention.*"

3 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (4) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (4) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "*Irrespective of whether or not AI was used in making the invention, a natural person should be considered an inventor or a co-inventor, if they have made an intellectual contribution to the inventive concept.*"

4 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (4/b) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (4/b) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "*A natural person who designs an AI algorithm used in the making of an invention should be considered to be an inventor or a co-inventor depending on the person's level of contribution to the invention. If a natural person designed the AI algorithm to solve a predetermined problem which is effectively solved by the invention, such natural person should be considered to be an inventor of the invention. If the AI algorithm was a generic AI algorithm designed without a specific problem in mind, the natural person who designed the AI algorithm should not be considered an inventor absent another intellectual contribution to the inventive concept.*"

5 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (4/c ve 4/d) no.lu Kararlar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (4/c ve 4/d) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "*c. A natural person who selects data or a data source for training an AI algorithm should be considered to be an inventor or a co-inventor of an invention made using that AI algorithm if the data or data source are selected with the purpose of solving a predetermined problem which is effectively solved by the invention. d. A natural person who selects or generates data or selects a data source for input to a trained AI algorithm should be considered to be an inventor or a co-inventor of an invention made using that AI algorithm if the data or data source are generated or selected with the purpose of solving a predetermined problem and the invention effectively solves the problem.*"

Bunların bir adım ötesinde, bir Yapay Zekâ algoritması neticesinin buluş oluşturduğunu anlayan gerçek kişinin de buluşçu veya buluşçulardan biri olarak belirtilmesi gerektiği Karar ile kabul edilen önemli hususlardandır.⁶

Son olarak, oturumların en çok tartışılan ve sanıyorum ki gelecek çalışma gruplarında tekrar değinilecek olan 5 ve 6. no.lu iki kararında da,

- bir buluşta belirlenebilir bir gerçek kişi katkısı olmasa dahi, Yapay Zekânın buluşçu veya ortak buluşçu olarak belirtilmesine izin verilmemesi,⁷
- öte yandan, yeniliği teşvik etmek amacıyla, başvuruda, başvuru sahibi olarak gösterilebilecek gerçek veya tüzel kişinin bulunması kaydıyla, Yapay Zekâ katkısıyla yapılan buluşların kendiliğinden (*per se*) patent koruması dışında bırakılmaması gerektiğine değinilmiştir. Özellikle (6) no.lu Karar'da bir kez daha patent koruması sağlanırken, buluşçu olarak gösterilebilecek, buluşa yeterli düzeyde katkı sağlayan bir gerçek kişi buluşçu olup olmadığına bakılmaması gerektiği vurgulanmıştır.⁸

Bugün, Avrupa Komisyon Raporlarında da belirtildiği üzere, buluş amacının insan tarafından verildiği ve Yapay Zekanın ise optimum sonuca ulaşmak için bir araç olarak kullanıldığı kabul edilmektedir. Fakat Yapay Zekânın buluşlara katkısının her geçen gün arttığı içinde bulunduğumuz teknoloji çağında, ileriki dönemde buluşlardaki insan katkısının azalacağı da dikkate alınarak, 'buluşçu kavramı'nın gözden geçirilmesi gereği açıktır. Nitekim buluşçu olabilme kıstaslarının objektif kriterlerle belirlenmesi ve bu kapsamda uluslararası boyutta bir uyumlaştırma ile dünya genelinde yeknesak bir uygulamanın sağlanması gerek patent hukukunun gelişimi gerekse 'yeniliğin teşviki' açısından büyük önem arz etmektedir.

Kaynak: Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>.

* Avukat, Deriş Avukatlık Ortaklığı, elif.kayral@deris.com

6 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (4/e) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (4/e) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "A natural person who recognizes that an output of an AI algorithm constitutes an invention should be considered to be an inventor or a co-inventor of such invention."

7 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (5) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (5) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "An AI should not be considered an inventor or a co-inventor of an invention, nor be permitted to be named as such, even if no contribution to the invention by a natural person is identifiable."

8 Uluslararası Fikri Mülkiyet Hakları Koruma Derneği (AIPPI- International Association for the Protection of Intellectual Property). "Resolution 2020 – Study Question-Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence". (6) no.lu Karar. 14 Ekim 2020. <https://aippi.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?objectId=8497>. 7 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir. İlgili (6) no.lu İngilizce Karar metni şu şekildedir: "In order to foster innovation, inventions made using AI should not be excluded from patent protection per se, regardless of whether or not there is sufficient contribution by a natural person to be named as an inventor and provided that there is a natural or a legal person named as an applicant."